

тексті.

Одній стороні цієї проблеми присвячена праця англійського психолога Роберта Крістофера „Японська свідомість”. В ній увагу привертає такий слушний приклад. Крістофер під час розмов з японцем ставить йому питання: „Якщо б на цю тему Вам довелося говорити зі співвітчизником, чи змінився б характер розмови?” „Звісно – відповів японець – Коли ми спілкуємося з європейцями, доводиться переключати мозок на європейський кшталт”.

Отже, саме цей акцент у дослідженні складових японського суспільства дає можливість визначити специфіку формування такого продуктивного типу суспільної організації, як *контекстуалізм*, та порівняти результати з аналогічним процесом у суспільствах євро-американського типу, де домінуючим є індивідуалізм (як базова модель суспільного устрою) і протиставлення людини суспільству. При цьому тип зв'язків, які встановлюються між індивідами, що контактують, формується через орієнтацію на модель чи рольовий стереотип, який може бути різним у різних індивідів (можливо, релігія – Ісус як прототип загального та єдиного ідеалу – є причиною відмінностей у формуванні особистості у європейця та японця). Кінцева мета – побудова нової парадигми соціологічного знання, яка враховуватиме теоретичний базис європейських неокласиків та новітні продуктивні теоретичні концепції японської соціології.

Список використаної літератури:

1. Конфуціанство в Китає / [Карапет'янц А., М., Завадская Е. В., Синицін Е., П. и др.]; за ред. Л. П. Делюсіна. – М.: "Наука", Главная редакция вост. литерат., 1982. – 264 с.
2. Переломов Л., С. Конфуцій (Дунь юй) / Переломов Л. С. – М., 2000. – 590 с.
3. Тоффлер О. Третя хвиля // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. – К., 1996. – 384 с.
4. Що таке японська модель: переваги та вади в добу глобалізації / [Резаненко В. Ф., Гостік М., Коваленко О. та ін.]; пер. з япон.; за ред. В. Ф. Резаненка. – К, 2003. – 135 с.
5. Lebra T.S. Japanese patterns of behavior. – Honolulu, 1982. – 316 с.
6. Parsons T. The Social System. – N.Y.: Glencoe, Ill., Free Press, 1964. – 575 с.
7. Robbins S. Organizational Behavior: Concepts, Controversies, and Applications. – USA, 1993. – 752 с.

Антон Антоненко,
Національний університет
«Кієво-Могилянська академія»

КОНТЕКСТУАЛІЗМ У ПОЛІТИЧНІЙ ТА СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРАХ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ДАЛЕКОСХІДНОЇ МОДЕЛІ (НА ПРИКЛАДІ ЯПОНІЇ)

Вступ

В сьогодишньому світі все більше говорять про глобалізацію як один з основних напрямків сучасного і майбутнього розвитку. Це поняття стало настільки ж вживаним, що його зміст вважається зрозумілим. Втім, згадаємо, що глобалі-

зацією є процес розповсюдження по всьому світі інформаційних технологій, продуктів і систем, які сприяють економічній і культурній інтеграції. Іншими словами, це процес зміцнення стосунків між людьми на світовому рівні, набуття світовими суспільними процесами загальнолюдських цінностей.

Чи можна вважати таку тенденцію розвитку світу новою? Часткову відповідь на це запитання можна отримати, якщо звернутись до змісту поняття контекстуалізм як однієї з головних ознак традиційних суспільств Далекого Сходу. Як буде показано нижче, висновок може бути один, а саме, західний світ рухається до висхідної точки східної цивілізації, часто звертаючись до принципів, які традиційно властиві народам країн Далекого Сходу. Звичайно, тлумачення таких понять, як *глобалізація* та *контекстуалізм* здійснюється нами швидше на концептуальному рівні, проте відхід від розуміння світу як сфери реалізації інтересів і панування, та наближення до усвідомленості взаємопов'язаних процесів у світовому суспільстві, відчуття потреби в існуванні іншої людини, розуміння необхідності цього для повноцінної, гармонійної та злагодженої діяльності всіх зацікавлених сторін тощо є, на нашу думку, оптимальнішим напрямком і шляхом подальшого розвитку на зближення суспільств західного та східного типів. На цьому шляху можливі різні варіанти розвитку подій, адже східна цивілізація торувала його протягом кількох тисяч років. Головним є те, наскільки є зрозумілими для Заходу основні принципи організації суспільств східного типу і, насамперед, японського. Той соціально-культурний злам, котрий вказує на можливе переорієнтування поглядів з культурних засад Давнього Єгипту, Греції та Риму на результати формування і дієздатність філософських концепцій цивілізації далекосхідної культурної традиції, вимагає передусім осмислення їхніх ідейних, духовних, морально-етичних тощо засад.

Неефективність формально-структурного реформування суспільств підтверджується виникненням численних різнорівневих конфліктів, причини і засоби розв'язання яких часто-густо є абсурдними та несумісними з вимогами розвитку спільнот. Тим більше неможливо застосувати такий підхід до духовно-культурних перетворень, які мають безперечне домінування у суспільствах Далекого Сходу. Тому безперечною є необхідність розуміння філософсько-ідейних засад, які є базовими, зокрема, для формування японського суспільства на *контекстуальних* засадах як його основних принципах соціального і політичного життя. Потреба зрозуміти саме причини, на яких базується поведінка кожного японця (його "я"), існування *контекстів* як особливого типу середовища його життя, що характеризується тісними (близькими до родинних) взаємозв'язками з іншими (не "я") є, на нашу думку, важливим завданням західного суспільства, яке, можливо, того не помічаючи, рухається у напрямку все тіснішого зближення між людьми. Проте це зближення повинно реалізуватися передусім на морально-духовних засадах, які забезпечують повноцінне та гармонійне життя кожного з них зокрема і суспільства в цілому.

1. Контекстуалізм

Визначень контекстуалізму, як і багатьох інших духовно-культурних явищ, існує багато. Наприклад, М.В. Гостік визначає контекстуалізм як «специфічний

спосіб реалізації міжособистісних зв'язків, характерний для Східної Азії, але найяскравіше проявлений саме в Японії» [1, с.55]. Автор робить висновок, що «контекстуалізм японця – це реалізація власного «я», власної особистості через зв'язки з довкіллям та створення спільного життєвого простору з іншими людьми» [1, с.55].

На нашу думку, подати конкретно (сформульовано) зміст невідомого раніше європейському дослідникові поняття *контекстуалізм* практично не можливо. Тому ефективнішим для розуміння явища *контекстуалізму* буде описати його звертаючи увагу саме на його головні аспекти. В.Резаненко у своїй статті «Конфуціянський фактор в японській моделі високо інформаційного network-суспільства» описує «контекстуала» як людину, «життя і діяльність якої відбувається в тісних стосунках з іншими людьми, світоглядні принципи і самосвідомість яких формуються в умовах синкретизму релігійно-філософських вчень Далекого Сходу» [3, с. 55-57]. Варто також зазначити, що *контекстуалізм* як явище зустрічається в багатьох сферах буття традиційних суспільств Далекого Сходу, проте найчастіше в соціальній, політичній, релігійній та економічній. Щодо релігійної або економічної сфер, це явище може бути предметом окремого дослідження, адже передбачає ґрунтовну розробку оригінальних історичних матеріалів (класичних текстів тощо), традиційних (синхронічних та діахронічних) підходів до їх аналізу. В нашому дослідженні зробимо спробу зосередитися на дослідженні деяких аспектів *контекстуалізму* в соціальній та політичній сферах, застосовуючи доступні нам сучасні методи аналізу.

1.1 Ознаки контекстуалізму в соціальній сфері

Західне суспільство звикло мислити певними категоріями. Отже, за таким способом мислення поняття, відповідні явища тощо можуть презентуватись якоюсь однією категорією, практично не залишаючи місця для проміжних елементів. Конкретизація, або спрощення такого роду, на нашу думку, не повинні застосовуватись в методологіях досліджень та характеристиках традиційних суспільств Далекого Сходу. На це звертає увагу професор Хамагуті, ставлячись критично до поняття/категорії *індивідус*, через яке західна соціологічна думка вельми спрощено подає ідею можливості існування індивідуала як такого, що здатний існувати незалежно, автономно від суспільства. До того ж, професор наголошує на тому, що європейське поняття *індивідус* постає як фальсифіковане "олюднення", оскільки людині надаються характеристики, притаманні явищам окремим речам тощо.

На думку Е.Хамагуті, "одиничне" постає як нереальне (вигадане), оскільки як ізольовано-самодостатнє не може існувати [4, с.20]. Ми можемо погодитися з цією точкою зору, адже існування речей, які відокремилися від цілого і набули іншої форми, можливе. Проте невідомо, чи зможе така річ функціонувати надалі, не втративши своїх природних властивостей. Що ж стосується людини, її автономне існування (в умовах відділення від "цілого") видається якщо й можливим, то нетривалим. При цьому людина втрачала б зв'язок із суспільством ("цілим"). А відтак невідомо з чим би себе асоціювала. Тобто, залишившись за формою людиною, вона втратила б особистісне, яке виражається і сприймається як особливість і ознака "цілого". У цьому аспекті доречним буде звернутися до так

званої теорії "холона" [4, с. 106], презентованої в працях таких дослідників як Кестор і Сімідзу Хіросі.

На думку Кестора, соціальні системи є ані цілісними, ані частковими. Він має на увазі збалансовані системи, в яких вищі елементи по відношенню до нижчих є цілісними, а по відношенню до інших вищих є, відповідно, частковими [4, с.23]. Тобто люди прагнуть об'єднання, утворюючи цілісне (коли спрацьовує відчуття єдності, монолітності, односуб'єктності), набуваючи таким чином ознак часткового. Іншим типом холона є ситуація між індивідусами з однаковим статусом. Ситуація передбачає підтримку індивідуса, який прагне існувати в своїй системі з іншими індивідусами. Така система здатна пов'язати існування «квазі-індивідуса» та суспільства, містячи холон як елемент посередника і зберігаючи таким чином баланс між своїми елементами.

Що стосується теорії холона Сімідзу Хіросі, то він характеризує холон як «інформаційно-функціональний зв'язок між одиничним і цілісним». Тобто індивідусу надається характеристика самостійного рішення щодо своєї діяльності, її мети та об'єктів. Відповідно, «індивідус, представлений таким холоном, є реальною особою, яка може існувати тільки в тому випадку, коли вона сама як учасник розбудови системи є організованою» [4, с. 25]. Відтак, з позицій теорії холона можливо віднайти існування індивідуса, але не як відокремленої одиниці, а як частини в цілому. Зазначені теорії пропонують можливі зв'язки в системі для функціонування такого індивідуса. Одночасно теорія холона є підґрунтям для розкриття змісту поняття, що є протилежним до поняття індивідуса, а саме через ці теорії найкраще прослідковується функціонування релатума. Можна говорити про те, що перебуваючи в цих системах, індивідус втрачає свій визначальний зміст і набуває статусу релатума. Із зазначеного можемо зробити висновок про те, що існування індивідуса в суспільстві є радше певною ідеалізацією, «чистим станом», коли для умов певного дослідження беруть об'єкт, нехтуючи його зв'язками з системою. Саме з таким підходом зустрічаємося в характеристиці індивіда з точки зору західних підходів. Проте цього «ідеального стану» як такого не існує, він є штучним, використовується для досягнення певних короткострокових цілей. Натомість характеристика людини як індивіда, який може існувати, безвідносно до суспільства, внаслідок цього є також штучною. Усвідомлене існування людини можливе лише через відбиття певного умовного сигналу, який вона посилає іншим людям, ніби скануючи оточення. В разі відсутності таких своєрідних «референтів», людина з часом перестає діяти згідно до принципів, за якими вона існувала, коли отримувала сигнали від інших, адже втрачає змогу ідентифікувати себе з ними.

У світлі вищеподаного цікавим на нашу думку, буде звернутися до поняття network-суспільства. Професор Хамагуті визначає цей термін як такий, що вживається на позначення «стану зв'язків між основними елементами системи», зокрема таких зв'язків, як взаємні інтереси, ділові угоди та інше [4, с.27]. Він також згадує про network-суспільство як об'єднання в систему індивідуальностей і зосередження основної уваги саме на них. Так, на думку І.Канеко, «саме відмінні особливості індивідів, які об'єднуються, є передумовою створення network» [4, с.28]. Професор Хамагуті доходить висновку, що його основою є не

індивідууси, а релатуми. До того ж, за поняттям 'network' стоїть певна конструкція і, навіть, модель. Людину, яку представляє така модель, Е.Хамагуті називає "контекстуалом" [4, с.29]. Репрезентація індивідуалів чи контекстуалів у теорії network-суспільства відбувається через моделі, які відрізняються своєю суб'єктністю. Так, «індивідуальні суб'єкти» об'єктами своїх дій бачать себе. Інші, «суб'єкт-референти» або «люди середовища» (контекстуали) об'єктами своїх дій бачать інших суб'єктів [4, с.29]. Тобто, вихідним положенням цієї теорії є існування людей в суспільстві. Навіть якщо зв'язки з іншими суб'єктами відбуваються на підсвідомому рівні, на морально-психологічному рівні зв'язок з суспільством зберігається. Ілюстративним є вислів Арісами Морі «взаємини між близькими людьми в Японії базуються на принципі: «Я» (сам) є «ти для тебе», тобто «Я» (сам) є «твое ти»» [4, с.31]. Саме так відбувається формування і функціонування життєвого простору за моделлю network-суспільства.

У цьому контексті потрібно звернутися також до поняття «методологічний релатумізм», який використовується у працях Е.Хамагуті. Основний зміст його полягає в тому, що «завдяки моделі, яка базується на понятті "релатум = контекстуал", створюється парадигма, яка відображає соціальну систему не з позицій протиставлення індивіда суспільству, одиничного цілісному, а в їх органічній єдності» [4, с.31-32]. Тут професор Хамагуті застосовує ще й поняття «координатус» до людини, яка існує в системі координат іншої і сама є системою координат для іншої. Іншими словами, люди координують свою поведінку через системи координат тих, із ким спілкуються. Тим самим вони передбачають результати своїх дій, які впливають на оточення. Такі дії охоплюють необмежену кількість потенційних контекстів, що характеризують буттєвий простір певного суспільства.

Однією з характеристик суспільства контекстуалів М.В.Гостік називає спорідненість. Так, на відміну від відносин між індивідуалами, які визначаються декларованими договорами, у контекстуальному суспільстві визначаються правилом: «якщо взаєморозуміння не досягається з вини якоїсь із сторін, починає діяти принцип примусу, обов'язкового для обох сторін» [1, с.55]. Таким чином, можна зробити висновок про існування ще однієї характеристики, "законослухняності", яка базується передусім не на штучно створених правилах, нормах тощо, а на суспільно-моральних принципах та засадах. Проте, доречніше віднести цю характеристику до ознак контекстуалізму в політичній сфері, про що йтиметься нижче.

1. 2. Ознаки контекстуалізму в політичній сфері

Як відомо, соціальна й політична сфера є складовими суспільного буття. Соціальний вимір є неодмінною ланкою політичного. Політичне ж описує відповідний вимір існування соціального. Політики є людьми-елементами систем, що складають певні соціуми. Тому їхня діяльність підпорядковується тим самим принципам що й діяльність інших. Розпочавши дослідження ознак контекстуалізму з соціального виміру, ми розглянули саме ті з них, які можна вважати базовими для його (контекстуалізму) проявів в інших сферах, зокрема в політичній. Проте політика зумовлює певні зв'язки та відносини, які можуть впливати

деякою мірою на первісні ознаки. Саме тому політична сфера проявів ознак контекстуалізму потребує ретельного вивчення.

В японському суспільстві родинні зв'язки, стосунки зі знайомими людьми є важливими ознаками спільного життя, мірою правильної поведінки членів цього суспільства. До того ж вони кардинально відрізняються від такої форми стосунків, як кумівство, поширене в західних суспільствах. Таке явище як кумівство, тобто надання преференцій в політичній сфері на основі родинних чи просто дружніх зв'язків, не може мати сили в японському суспільстві, адже, виходячи з вищезгаданих його ознак, інші (не "я") є відображенням "я" себе самого. Отже, близькі, знайомі тощо є такими ж об'єктами дій як і решта інших (не "я").

В політиці система міжособистісних зв'язків значно ширша, оскільки існує в рамках спільного «життєвого простору». Саме тому виникає питання, які стосунки мають будуватися між політиками, а також між політиками і громадою. Виходячи з характеристики японського контекстуального суспільства, можемо припустити, що там стосунки між політиками співмірні стосункам між знайомими, а також між близькими і між рештою громадян суспільства, адже всі громадяни усвідомлюють, що вони (політики) є відображенням їхнього "я". Політики ж зі свого боку можуть не знати людей особисто, але вони мають обов'язок перед ними, а відповідно до ознак контекстуалізму усвідомлюють віддзеркалення себе у них і їх у собі. Такий стан речей, на нашу думку, може стати серйозною перешкодою на шляху дрейфу суспільства до тиранії, анархії, охлократії, «гри з нульовою сумою» (протистояння до політичного знищення).

Варто також звернутись до такого поняття, як "законослухняність" у контексті традиційної морально-етичної системи японського суспільства. В політичному аспекті законослухняність виступає регулятором взаємин між владною вертикаллю та суспільною горизонталлю; вона спрацьовує не через штучні закони, а через історично сформовані загальноприйняті морально-етичні норми, правила, що робить стосунки між людьми в різних вимірах (соціальному, економічному, політичному) гармонійними. Застосування тут терміна "законослухняність" (як поняття суто європейського походження) є нашою спробою поглянути на морально-культурні процеси японського суспільства через призму європейських уявлень. Тому можна припустити, що законослухняність (як одна з конфуціянських чеснот) є частиною підґрунтя, на якому базується морально-етична система японського соціуму. Тобто вона (законослухняність) постає як життєва норма, проте не в західному розумінні цього слова, а як традиційний загально прийнятий принцип дотримання норм поведінки незалежно від їх характеру, значущості тощо. Відмінність від сприйняття даного поняття в західних суспільствах полягає в тому, що там ця чеснота набувається переважно в процесі набуття людиною громадянської та правової культури, формування її свідомості, становлення її як громадянина тощо, в той час як в суспільствах Сходу законослухняність це частина культурно-духовної спадщини нації, що визначає правила поведінки громадян в суспільстві з раннього віку і є нормою життя цього суспільства. Отже, на нашу думку, законослухняність на Сході можна вважати однією зі складових так званого *контексту* між людських стосунків. Саме в такому контексті формується і діє спільнота, керована законом спі-

льним для всіх її членів. Відтак спільнота постає єдиним суб'єктом дії щодо закону, що, власне, й забезпечує гармонійність між людських стосунків у такому *контекстуальному* суспільстві.

Контекстуалізм, за С. Кумоном є однією з важливих засад існування японського суспільства [4, с. 129–130]. Це явище, що склалося в процесі історичного виникнення і розвитку японської державності, є одним з основних механізмів збереження цілісності суспільства, а разом з тим і його розбудови. Контекстуалізм не є лише принципом, це – комплекс морально-культурних засад, на яких базується суспільне буття. Контекстуалізм відрізняється традиційністю і гармонійністю між людських стосунків; він не є встановленим законом, натомість є таким, що існує безумовно, легітимно, витоки і підстави якого не ставляться під сумнів, бо є заснованими історично, частинами культурно-духовного надбання. Це комплекс своєрідних моральних норм функціонування суспільства, а тому і прояви цього комплексу спостерігаємо в політичному аспекті життя японського суспільства. Зокрема, цим зумовлена організація політичного життя, яка виключає можливість як узурпації влади, так і анархії. М. В. Гостік, зокрема, стверджує, що «в будь-яких взаєминах головним є не реалізація власних цілей, відстоювання власних інтересів, а збереження гармонійних зв'язків між сторонами, що взаємодіють, та постійне відчуття партнера (не реципієнта) в комунікації» [1, с. 55]. Бачення в інших свого "Я" та інших в собі може бути, окрім того, підґрунтям японського аналогу європейського поняття "гуманності". Це поняття і в Європі має свою історію становлення, проте в японському суспільстві воно є одним з проявів *контекстуалізму*. Прояви його в політичному житті Японії зумовили формування японської моделі організації та управління суспільством.

3. Контекстуалізм як один з головних чинників розбудови в Японії громадянського суспільства

Поняття громадянського суспільства в західному та східному світі навряд чи є тотожними. Тому спробуємо розібратись, в чому саме полягає різниця. Потрібно зазначити, що досліджуючи культуру, яка базується на відмінних від західних світоглядних принципах, морально-етичних засадах тощо, потрібне адекватне розуміння понять, за якими стоять ці принципи. Іншими словами, те чи інше явище японської культури треба, на нашу думку, розглядати з урахуванням його національних особливостей. Так само потрібно підходити до розкриття смислу тих чи інших понять/категорій, якими презентуються досліджувані явища інших культур, зокрема японської. Проте, розкриваючи особливості громадянського суспільства японського типу, ми мусимо співставляти й оцінювати їх через наші уявлення кінцевого результату такого розкриття, адже за поняттям громадянське суспільство стоїть ідея співвідношення ролей владної вертикалі та суспільної горизонталі в сфері управління суспільством, розбудови держави тощо.

Щодо загального визначення концепту громадянського суспільства в європейській політології та соціології, воно представляється як сфера життєдіяльності спільноти і окремих людей, що відбувається поза межами формальної, офіційної (казенної) регламентації з боку держави. Громадянське суспільство – це

приватне життя громадян, функціонування вільного ринку, безперешкодне поширення духовних, моральних, національних, релігійних та інших цінностей, сукупність вільно встановлених міжособистісних стосунків (сімейних, культурних, обцинних, економічних, культурних, релігійних тощо) і асоціацій, розмаїття властивих людям інтересів, можливостей та способів їх висловити і здійснити.

На відміну від тлумачення громадянського суспільства західного типу, говорячи про японський тип такого суспільства, доцільніше акцентувати увагу не на пропагуванні духовних, моральних та інших цінностей, а на тому, як і через що ці цінності актуалізуються в умовах розбудови реального громадянського суспільства східного типу, зокрема, суспільства японської моделі.

В японському суспільстві (яке, на нашу думку, можна вважати громадянським) держава також посідає чільне місце, вона, за всіма відомими нам ознаками, інкорпорована в суспільні відносини, тобто існує в їх *контексті*. Таким чином, можна сказати, спрощуючи визначення громадянського суспільства, що це є суспільство громад. В такому разі контекстуалізм в розбудові громадянського суспільства японського типу відіграє головну роль. Уточнимо дану тезу.

По-перше, контекстуалізм має функцію об'єднання громади. Адже через контекстуальний принцип взаємостосунків здійснюються гармонійні зв'язки між будь-якими прошарками японського суспільства. Не суперечить це й підходу, за яким громади об'єднуються за інтересами. Проте, тут слід зауважити, що "інтереси" в західному суспільстві, здебільшого, випадкові, вимушені, або зумовлені. У східному суспільстві, будучи, переважно, історично обумовленими, вони постають елементами традиційної культури і, навіть, своєрідними *контекстами*.

По-друге, контекстуалізм сприяє консолідації громад і створенню спільного життєвого простору, в якому і стає можливим громадянське суспільство. Тобто, окрім того, що контекстуалізм є тим спільним, що об'єднує громаду внутрішньо, він також вибудовує зв'язки між громадами, стаючи, таким чином, одним із інститутів об'єднання суспільства.

Отже, така особливість контекстуалізму, як взаємозалежність членів суспільства, є важливим чинником і передумовою існування громадянського суспільства японського типу. Така взаємозалежність об'єднує людей в громади навколо "інтересів" (контекстів), а також поєднує громади в межах їхнього життєвого простору.

4. Порівняння принципів японського контекстуалізму та європейсько-американського індивідуалізму

Контекстуалізм та індивідуалізм ми розглядаємо як антонімічні поняття, що є ознаками різних морально-етичних систем та соціокультурних устроїв. Справді, різні історичні умови формування цих систем не могли не зумовити виникнення протилежних за своїми принципами існування суспільств, а саме, західного та східного типів. Розглянемо їх детальніше.

Як зазначалося вище, однією з ознак формування суспільства західного типу є панівна в Європі та Америці ідея індивідуалізму, тобто в основі європейсько-американського типу суспільства - індивідуалістське начало, в той час як япон-

ське суспільство є суспільством контекстуалів [4, с. 29]. Відповідно, індивідуал та контекстуал є основними елементами моделей організації цих суспільств. В.Резаненко зазначає, що "індивідуал бачить себе як особистість через власне "Я", контекстуал – через оточення" [3, с. 55-57]. Тобто відбувається протиставлення процесів «самоспоглядання» (індивідуалізм) та "споглядання відображення себе ("Я") в інших ("не Я")" (контекстуалізм).

Звертаючись до поняття "індивідус (індивідуал)", яким маніпулюють деякі європейські соціологи, проф. Е.Хамагуті відмічає, що це є радше спрощене уявлення про людину, котре практично не враховує її зв'язків з іншими [4, с.18-20]. Дійсно, це поняття є штучним, оскільки існування одного індивідуального без протиставлення іншому індивідуальному неможливо, адже втрачається сенс відокремлення як такого. Це схоже на рух корабля поза системою координат, коли неможливо встановити місце його знаходження. Те ж саме трапляється з людиною, що опинилася в ізольованому просторі. Звичайно, при порівнянні таких явищ, як індивідуалізм та контекстуалізм не надто коректно було б удаватися до таких крайнощів. Проте, про існування суттєвих відмінностей згадати варто.

На нашу думку, найпомітніша відмінність між індивідуалізмом та контекстуалізмом полягає в тому, що європейсько-американська традиція, попри свою спрямованість на "індивідуальне ("Я")", також апелює до "іншого ("не Я")" при відображенні індивідуального / індивідуала, проте не персоніфікує цього "іншого". Тобто відбувається своєрідне підсвідоме відбиття "сигналів", які посилає людина, побудоване за схемою "індивід ("Я") – інші ("не Я")". Та все одно індивідуальне (свідомо чи підсвідомо) проявляється у взаємодії між першим та другим. Головні відмінності між західним та східним способами організації суспільства відбиваються в елементах їхніх культур, передусім, у моральній та духовній складових. Японці мають великий досвід ефективного використання елементів традиційної культури Китаю, проте основу їхньої морально-етичної системи склала автохтонна релігія сінто, яка, до речі, постала головним чинником контекстуальних засад між людських стосунків. Західна етика таких стосунків, побудована переважно на штучних (декларовано-договірних) нормах, не спроможна конкурувати з японською етикою, бо ж такими нормами деперсоніфікується "інший (не "Я")" і, відповідно, створюється ілюзія індивідуального "Я".

Головною рисою японського контекстуалізму видається така риса японців, як *взаємозалежність*. У цьому слові якнайточніше відбивається розмаїття зв'язків між японцями різних соціальних статусів і службових положень... Саме це, на нашу думку, складає основу діалогу і "відчуття" партнера по комунікації, а не перетворення його на де-персоніфікованого "отримувача" (реципієнта) інформації.

Якщо казати про умови розбудови громадянського суспільства в Україні, про такий діалог можна лише мріяти. Крім браку усталених норм етики спілкування часто-густо бракує збігу "контекстів". Інтереси громадян швидше не об'єднують, а роз'єднують їх, тому навіть, маючи спільні інтереси, з тих чи інших причин вони воліють діяти самостійно.

Отже, Україні б не заварила та налагодженість взаємодії в "мережі", яка існує

в Японії. З політичної точки зору це могло б стати надійним засобом протистояння як узурпації влади, так і "влади" наговту, сприяло б об'єднанню країни шляхом волі здорових сил громади, взаємодії її членів, саме, через сильні "контексти". Це зняло б психологічну напругу комплексу страху перед можливим поверненням до авторитаризму влади радянської системи, сприяло б розв'язанню таких проблем, як загроза виникнення нестабільності у будь яких ланках суспільного буття, соціальних потрясінь тощо.

Список використаної літератури:

1. Гостік М. В. «Контекстуалізм» як базова складова моделі японського суспільства / М.В.Гостік // Наукові записки НаУКМА. – 2002. – Т. 20, Ч. 1. – С. 54–56.
2. Духовність, мораль, етика традиційних суспільств Далекого Сходу / [Хамагуті Е., Резаненко В., Полошкова А. та ін.]; упорядн. В.Резаненко. – К., 2007. – 295 с.
3. Конфуціанство: філософія, етика, політика: матеріали міжнародної конференції "Конфуціанство: філософія, етика, політика" (Луганск, май, 2007 г.)/ Луган. нац. пед. ун-т ім. Т.Шевченка, 2008. – 94 с.
4. Що таке японська модель: переваги та вади в добу глобалізації / [Резаненко В., Гостік М., Коваленко О. та ін.]; пер. з япон.; за ред. В. Ф. Резаненка. – К., 2003. – 136 с.
5. Ядерне бомбардування Хіросіми і Нагасакі. Вікіпедія. http://uk.wikipedia.org/wiki/Ядерне_бомбардування_Хіросіми_і_Нагасакі#.D0.AF.D0.BF.D0.BE.D0.BD.D1.81.D1.8C.D0.BA.D0.BE.D1.8E
6. Japan. Wikipedia. <http://en.wikipedia.org/wiki/Japan>

Марія Лєвонова

Національний університет

«Кієво-Могилянська академія»

СПІВВІДНОШЕННЯ ЛЕГІТИМНОГО ТА ЛЕГАЛЬНОГО В ДАОСЬКО-БУДДИСТСЬКО-КОНФУЦІАНСЬКІЙ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬСТВОМ

Як відомо, суспільне буття традиційних країн Далекого Сходу, побудоване на світоглядних принципах, морально-етичних нормах та правилах релігійно-філософських вчень Китаю, суттєво відрізняється від європейського. Відмінність цивілізаційних вимірів перших і других настільки різюча, що намагатись віднайти спільне в культурах їхнього буття, мабуть, не має сенсу. Проте, шукати підходи до адекватного сприйняття й розуміння суті згаданих принципів, норм, правил, які є чинниками формування культур народів Далекого Сходу, безумовно, сенс є. Показовим прикладом необхідності цього може бути проблема адекватності сприйняття й розуміння європейцями понятійно-категоріального апарату релігійно-філософських вчень. На перший погляд, здається, все просто. В перекладах з східних мов звучить знайомо: *мораль, етика, право, закон, істина, космос, суб'єкт* тощо. Але те, що для європейця є звичним, очевидним, самобутнім, для людини Сходу може не нести жодних ознак смислового наповнення і навпаки. Отже, перед нами стоїть вельми складне для розв'язання завдання, а